

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 37 том 1

Одеса
2018

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 455 від 15.04.2014 р.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету
протокол 3 від 26.12.2018 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **Д.А. Зайцев**, д-р техн. наук, проф.; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **Г.П. Пекліна**, д. мед. наук, проф.; **О.В. Токарєв**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор **В.Я. Мізецька**

Відповідальний секретар – кандидат філологічних наук, доцент **Н.П. Михайлюк**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

Н.В. Бардіна, доктор філологічних наук, професор; **О.А. Жаборюк**, доктор філологічних наук, професор; **М.І. Зубов**, доктор філологічних наук, професор; **Т.М. Корольова**, доктор філологічних наук, професор; **В.А. Кухаренко**, доктор філологічних наук, професор; **Е. Пирву**, кандидат філологічних наук, професор; **І.Б. Морозова**, доктор філологічних наук, професор; **Н.В. Петлюченко**, доктор філологічних наук, професор; **В.Г. Таранець**, доктор філологічних наук, професор; **Т.С. Шевчук**, доктор філологічних наук, професор; **Н.М. Шкворченко**, кандидат філологічних наук, доцент.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:

Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2018

© Міжнародний гуманітарний університет, 2018

ЗМІСТ

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРА

<i>Азарова Л. Е.</i> ОБРАЗЫ ПРОВИНЦИАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ КАК СРЕДСТВО РАЗОБЛАЧЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ МЕЩАНСТВА В ТВОРЧЕСТВЕ А. П. ЧЕХОВА	4
<i>Беценко Т. П.</i> СЕМАНТИКА І ПОЕТИКА СЛОВА-ОБРАЗУ <i>ГЛЕЧИК</i> У ВІРШОВІЙ МОВІ ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА	9
<i>Бондар Н. В., Асламова М. В., Жовнір М. М.</i> БАЗОВИЙ КОНЦЕПТ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО Й МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ВИШУ	12
<i>Василишин М. Б.</i> ЛІРИКО-СИМВОЛІЧНІ ТЕМИ І МОТИВИ В ОПОВІДАННЯХ МИРОСЛАВА ЙОСИЧА ВИШНИЧА	16
<i>Вернюк Н. В.</i> ПРИТЧЕВИЙ ЕПОС: ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ, ЕДИЦІЇ ТА РЕЦЕПЦІЇ	19
<i>Волкова І. В.</i> ФРАЗЕОЛОГІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО РОМАНУ	23
<i>Грудок-Костюшко М. А., Варинская А. М.</i> ФОРМИРОВАНИЕ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У СПЕЦИАЛИСТОВ МОРСКОЙ ОТРАСЛИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ	26
<i>Доній В. С.</i> НАЦІЄНТРИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КІНОПОВІСТІ О. ДОВЖЕНКА «ЗВЕНИГОРА»	29
<i>Елдинова С. Н.</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	32
<i>Завгородняя Д. А.</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ АНТИНОМИИ «ВОЙНА – МИР» В ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИХ И АРАБСКИХ ПОСЛОВИЦАХ	35
<i>Кравцова О. А.</i> ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРЕПОВІДНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПРОПОВІДНИЦЬКОМУ ДИСКУРСІ	40
<i>Лисицька О. П.</i> ЕПІТЕТИ-ПРИСЛІВНИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОДЕРНОЇ ЕСТЕТИКИ ПОЕЗІЇ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ	44
<i>Лук'янчук Т. О.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОБОЖАНЩИНИ У ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ТОПОНОМАСТІВ	47
<i>Миколенко Т. М.</i> СПЕЦИФІКА ОБ'ЄКТИВАЦІЇ ВАГОВОЇ ОЗНАКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ВІДНОСНІСТЬ РІВНОВАГИ	54
<i>Осьмак Н. Д.</i> ТРАГЕДІЯ ЖІНОЧОЇ ДОЛІ В НОВЕЛАХ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ «ЗВЕДЕНИЦЯ» ТА МИХАЙЛА КОЗОРИСА «У МІСТЕЧКО»	57
<i>Панченко О. І.</i> МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ – В АУДИТОРІЇ ТА ПІСЛЯ УРОКУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА)	60
<i>Полиця Т. Д.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ ТЛУМАЧНОГО ТИПУ	63

Шостак О. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики
Національного авіаційного університету

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРИННИХ ЛІТЕРАТУР ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ПРОТЯГОМ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. Стаття присвячена аналізу досліджень корінних літератур Північної Америки в останній чверті ХХ ст. В означений період корінна література почала активно розвиватися, і виникла потреба критично переглянути стереотипи, нав'язані мейнстрімною культурою щодо індіанців.

Ключові слова: американські індіанці, перші нації Канади, корінна література Північної Америки, літературний канон, літературний націоналізм корінних народів, ідентичність.

Постановка проблеми. Дослідження й інтерпретація корінних літератур Північної Америки розпочалося з етнографічних розвідок, разом із записуванням міфів колонізованих народів. Як заявляють укладачі найновішого Оксфордського довідника з корінних літератур Північної Америки, «усна традиція і фізичні тексти були більш доступні для ранніх спостерігачів-європейців, ніж їх трактування самими власниками. Очевидно, запис і переклад цих етнографічних цікавинок викликав більший інтерес, ніж їхня роль у світогляді корінних людей. Попри те, що історія корінних інтелектуальних традицій і їхня інтерпретація з точки зору корінної літературної критики задокументована вельми погано, сучасні літературні критики корінного походження заявляють про духовну наступність із цими традиціями» [5, с. 2].

Метою статті є окреслити еволюційний розвиток становлення дослідження літературних текстів, написаних письменниками корінного походження Сполучених Штатів Америки і Канади в останній чверті ХХ сторіччя.

Виклад основного матеріалу. Сама літературознавча критика даних літературних творів налічує трошки менше, ніж півстоліття, і датується приблизно кінцем 60-х – початком 70-х рр. Її народження співпало з Пулітцерівською премією Момадасового роману, виступами активістів за громадянські права і суверенітет корінних націй як у США, так і в Канаді. 1977 року розпочав роботу семінар із розробки навчальних програм із вивчення літератури американських індіанців, організований П.Г. Еллен, Леррі Еверсом (Lary Evers), Декстером Фішером (Dexter Fisher), Джоном Роулардом (John Rouillard), Террі Вілсоном (Terry Wilson). Серед активних його учасників були такі письменники і літературні критики, як Елізабет Кук-Лінн (Elizabeth Cook-Lynn), Джой Харіо (Joy Harjo), Віктор Масаяєва (Victor Masayesva), Кеннет Роумер (Kenneth Roemer), ЛаВонна Браун Руофф (LaVonne Brown Ruoff), Джеймс Рупперт (James Ruppert), Леслі Мармон Сілко (Leslie Marmon Silko). Інформаційний бюлетень цього семінару розпочав видаватися Асоціацією сучасних мов (Modern Language Association) того ж року під

назвою «Сейл» (SAIL – Studies in American Indian Literature). Його першим редактором стала П. Г. Еллен. Надалі він перетвориться на єдиний у своєму роді журнал, цілком присвячений дослідженню корінних літератур, що друкується понині.

Роботу Кеннета Лінкольна «Ренесанс корінних американців» (1983) можна назвати визначальною в ряду багаточисельних розвідок, присвячених розвитку літератури американських індіанців. Саме назві цієї книги літературна критика завдячує терміном, який досі застосовується для характеристики корінної літератури, що охоплює період з 1968 по 1995 рр. Слід визнати, що далеко не всі критики вважають цей термін доречним і вичерпним. Практично одночасно з роботою Лінкольна друкуються дослідження Алана Вілі «Чотири майстри індіанської літератури» (1982) і антологія критичних есе під редакцією Ендрю Вігета «Путівник по літературі корінних індіанців» (1985). Автори цих робіт намагаються з'ясувати, в чому ж полягає літературний трайбалізм американських індіанців.

1986 року Паула Гунн Еллен друкує резонансну розвідку «Священне коло: відновлення жіночного у традиціях американських індіанців», де розглядаються основні «гінократичні» (термін, запропонований самою Еллен) положення, на яких базується література корінних народів. Дослідниця розглядає розбіжності між корінною літературою і літературами західного світу. Письменниця переконана, що західні дослідження трайбалізму американських індіанців є хибними із самого початку через культурну упередженість, що базується на патріархальному світогляді європейської культури. «Найважливіше, що вирізняє гінократичну культуру, – це відсутність обов'язкового покарання як засобу соціального контролю, а ще – обов'язкова присутність зв'язку з надприродними істотами» [1, с. 3]. Пишучи про відмінності між європейською та індіанською літературною естетикою, вона зауважує: «Західні протестні романи є естетичною відповіддю на пригнічення і культурний розпад, але в цілому вони концентрують свою увагу на пригноблювачі, цей фокус значно відрізняється від запропонованого американськими індіанцями в цьому сторіччі. Загалом американські індіанці обирають не стільки політичний протест, а радше романний або поетичний. Вони обирають сконцентруватися на власних традиціях і звичаях, ігноруючи білих як тільки можна. У результаті їм вдається ефективно протистояти як колонізації, так і геноциду» [1, с. 82].

Проте, попри великий вклад цього дослідження в індіанську критичну думку, робота мала і ряд суттєвих недоліків. Так, Г. Вомак писав про те, що «протиставляючи індіанців європейцям, Еллен часто спрощувала їхню різноманітність, зводячи її виключно до гінократичної утопії і роблячи узагальнення щодо

сингулярності індіанської свідомості» [14, с. 23]. Проте навіть критики дослідниці визнають, що ця розвідка є безперечним бестселером за всю історію індіанської критичної думки, вплинувши не тільки на розвиток літературної критики, але й на фемініні й гендерні студії, квір-теорію, та й донині ця книга легко знаходить собі читачів поза академічним середовищем.

Серед визначних літературних критиків, що заклали основу сучасної критичної методології, називають Геррі Гобсона і Джозефа Бручака, авторів двох найбільш резонансних розвідок-хрестоматій, таких як «Пам'ятна земля» (1981) і «Пісні цієї землі, що стоїть на панцирі черепахи» (1983). Саме вони заклали методологічні підвалини дослідження корінної ідентичності й культурної автентичності корінних народів Північної Америки.

Величезну вагу привернуло невелике есе Саймона Ортіза «В пошуках національної індіанської літератури» (1981), в якому він відстоював право і здатність корінних народів Америки розвиватися і змінюватися в колоніальному оточенні. Поет писав, що навіть вживання мови завойовників не робить індіанську літературу менш індіанською. «Мова йде не про автентичність, а про здатність індіанських народів опиратися насиллю колонізації. Спротив – політичний, військовий, духовний – усе це зафіксувалося в нашій усній традиції. Постійне функціонування усної традиції нині – доказ того, що цей спротив триває. Саме використання усної традиції підняло сучасну художню літературу. Ця література заснована на спротиві, це і є найбільш визначальною рисою нашої національної літератури» [8, с. 13]. Того ж року Ортіз друкує антологію «Йде влада землі: індіанські короткі оповідання». Підбірка була вперше надрукована у видавництві навчального закладу, що стало також важливим знаком зближення освіти і літератури.

1984 року Берт Брант друкує в Канаді антологію «Зібрання Духу», збірка містила вірші, оповідання й особисті сповіді жінок-індіанок, особливе місце серед авторів посідали квір-жінки, а також автори, що на той час були ув'язненими в тюрмах із різноманітних причин. Ця збірка розширила горизонти індіанського літературного канону і увявлення про естетику. Наприкінці 80-х літературні критики все частіше почали звертатися до квір-теорії, окреслюючи горизонти корінної літератури. Так, у 1986 р. надруковані розвідка Вальтера Уільямса «Дух і тіло: сексуальна різноманітність у культурі американських індіанців» та робота Уїлла Роско «Чоловік-жінка народу зуні» (1991), під його ж редакцією було опубліковано «Життя духу. Антологія гомосексуальних американських індіанців» (1988).

Кінець 80-х відзначений друком ще двох антологій, де у відборі текстів упорядники керувалися принципом просторової ідентичності. Це «Нові голоси з довгого будинку. Антологія сучасних письменників-ірокезів» (1989) під редакцією Дж. Бручака і «Уся моя родина. Антологія сучасної канадської прози, написаної корінними письменниками» (1990). Наступною важливою критичною хрестоматією вважається «Як залишити ледачу жінку живою: холістичний підхід до текстів, написаних американськими індіанцями» (1993) Грегга Сарріса, який писав, що зазвичай «традицією вважають щось канонічне і незмінне в культурі, щось таке, що має впливати на людські шляхи. <...> Проте мало хто бажає розуміти, що традиція – це процес, що вічно змінюється» [10, с. 179]. Книга Сарріса складалася із восьми есе, присвячених різноманітним аспектам культури народу помо, до якого належав автор. Зазви-

чай головним інформантом Сарріса виступає Мейбл МакКей, жінка-шаман, що розповідає про різні важливі аспекти життя і культури помо. Сарріс робить спробу перевірити валідність європейських літературознавчих теорій, застосовуючи їх на практиці в культурному контексті народу помо і мівок. Особливу увагу Сарріс концентрує на теорії читацького відгуку. «Натомість, щоб зітхати над задушеною тоталітаризмом західною культурою і протиставляти їй гармонійний моноліт корінної культури, Сарріс підкреслює багатогранність культурних виявів» [14, с. 52].

У книзі неодноразово піддається сумніву валідність білої інтерпретації корінної культури, він демонструє, що вихідні припущення, з якими дослідник підходить до корінного тексту або культурного явища, впливають на висновки, що будуть зроблені. Нерозуміння культури, яка покладена в основу тексту, не дає можливості зробити вірні висновки. Сарріс протистояв представникам так званої «гібридної теорії», як відстоювала первинність європейського впливу на індіанську літературу. Представники цього напряму літературознавства відстоювали думку, згідно з якою жоден індіанський текст не може цілком вважатися таким через глибоку гібридність культури, зважаючи на п'ятсот років поневолення. Дослідник же, навпаки, доводить присутність специфічної культури народу, яка продовжує існувати в усній традиції, витворах народного мистецтва і передає свої світоглядні моделі літературним творам, створеним на їхній основі.

У середині 90х рр. критики звернула увагу на виявлення національної ідентичності у світлі особливостей конкретних общин. Критики називають «Шлях до Дощової гори» Момадея першим літературним твором «Індіанського ренесансу», що звернувся до першоджерел ідентичності конкретного народу. Роберт Варріор був першим серед тих, хто присвятив фундаментальне дослідження «Тасмниці племен: віднайдення інтелектуальної традиції американських індіанців» (1995), прочитанню робіт Джона Метьюза і Вайн Делорії через призму просторової ідентичності й історичної пам'яті. Він розглядав етнічну ідентичність як невід'ємну складову частину національної ідентичності, що є результатом процесу емоційно-когнітивного самовіднесення особистості до певної етнічної громади, вираженої в почутті спільності з її членами. Найважливішим досягненням «Тасмниці племен» вважають те, що вперше в історії літературознавчої критики Варріор прослідкував вплив політики на формування літературних творів корінних письменників. У книгу ввійшли факти про Дев'юакт, закон про реорганізацію індіанської адміністрації, реформи 1930-х рр., програму термінації, резидентську школу Карліс, Конгрес американських індіанців і Рух американських індіанців. Більше того, дослідник вказав на важливі політичні похибки як у роботах корінних письменників, так і цілих політичних організацій. Так, наприклад, він звинуватив у расизмі верхівку Конгресу американських індіанців, що завадило цій організації об'єднатися з політичними ініціативами афро-американців і швидше досягти поставленої мети. Варріор закинув звинувачення в сексизмі й автору «Заходу сонця», оскільки письменник так і не спромігся винайти ім'я для матері головного героя, яка відіграла вирішальну роль у формуванні сюжету, так само як, на думку дослідника, була замовчана роль жінок у культурі осейджів у «Розмовах з Місяцем».

Варріора підтримала поетеса Елізабет Кук-Лінн в есе «Американо-індіанські письменники художньої прози», де вона жор-

стко вимагала від корінних письменників зробити тему землі й недотримання угод із індіанськими племенами центральною в їхній творчості, наголошуючи на унікальності шляхів розвитку корінних націй континенту [4]. Дослідниця писала про неприпустимість віддавати пріоритет питанням метисності у творчості корінних письменників, у той час як існують такі важливі аспекти життя корінних народів, як суверенітет, невідомість юридичних питань щодо індіанців і необхідність відновлення індіанського контролю над правічними землями племен. «Правда полягає в тому, що художня проза американських індіанців опинилася заручником західної літературної творчості» [3, с. 51].

Вельми значущим іменем 90-х років на критичному Олімпі є Луїс Оуенс. Оуенс продовжив розробку концепції національної ідентичності корінних народів у своїй програмній роботі «Інші долі: як зрозуміти роман, написаний американським індіанцем» (1992), це дав найдетальніший аналіз індіанської літератури на той час. У цій роботі Оуенс чи не вперше дає визначення поняттю «література корінних народів». На його думку, це літературні твори, написані письменниками корінного походження про умови життя, історію і досвід корінних людей. «Попри те, що індіанські автори мають надзвичайно різноманітне культурне і племінне походження, всі вони, в певній мірі, поділяють схожий світогляд, що і відображається в їхніх творах. Цей світогляд і свідомість найперше характеризуються пошуком ідентичності: що значить бути індіанцем чи метисом у сучасній Америці?» [9, с. 20]. Оуенс вважав конче необхідним досліджувати кожного з авторів у контексті їхньої культурної традиції і фізичного оточення.

Питання ідентичності є наріжним у його дослідженні. Оуенс протиставляє літературні персонажі з неушкодженою індіанською ідентичністю тим, хто має фрагментарне уявлення про свою приналежність до власного племені, чиє самоусвідомлення себе як індіанця є проблемним. Критик звернув увагу загалом на так звану метисну ідентичність, яка, на його думку, є «трикстером» колоніального уявлення про індіанців. Письменник переконаний, що саме ця ідентичність є головною в літературних творах письменників Індіанського ренесансу.

Другим важливим питанням, що його Оуенс підняв у цьому дослідженні, було визначення місця літератури американських індіанців у загальноамериканському літературному каноні. Він вважає, що оскільки твори, написані індіанськими авторами, є спробою віднайти корінну ідентичність й автентичність, письменники інкорпоруєть усну традицію, міфи і церемонії у тканину власних текстів. Роблячи це, автори негайно ставлять себе в напружені стосунки з громадою, яка може підняти питання про доцільність і навіть загрозу такої поведінки (як це сталося з романом Леслі Сілко «Церемонія»). Зазвичай аудиторія оповідача складається із членів племені або клану, які володіють сокровеними знаннями, що лежить поза розказаною історією, тому можуть активно брати участь у її творенні. Якщо щось розказане або проспіване в рамках корінної культури, то воно не потребує глибокого аналізу чи детальної метамови, яка б роз'яснювала форму. Оповідач і його аудиторія мають спільне розуміння мови і сказаного. Аудиторія ж сучасних індіанських письменників вельми різноманітна, серед якої, безперечно, є і представники їхніх племен, але не тільки – будуть й інші індіанці, представники відмінних культур, не знайомі з важливими елементами культури письменника, проте вони

можуть бути здатними впізнати міфологічні основи, закладені в розповідь. Особливу групу складають не-індіанці, які мають абсолютно інші уявлення і цінності. Поняття поліфонічного роману М. Бахтіна стало серйозним теоретичним підґрунтям у дослідженнях Оуенса.

Питання визначення канону для літератури піднімає і Арнольд Крупат у роботі «Голос із периферії» (1989). Він пропонує п'ять визначень для творів літератури американських індіанців. Так, на його думку, термін «індіанська література» підходить для «локальної» літературної творчості, дослідник має на увазі сучасний розвиток усної традиції корінного населення континенту. «Корінною» Крупат пропонує називати літературу, що має риси як індіанської, так і європейської літературної традиції. «Етнічною» він називає будь-яку літературу, створену представником національної меншини, навіть якщо вона не є історично ендемічною для Сполучених Штатів. «Національною» дослідник називає суму з індіанської, корінної, етнічної і євро-американської літературної традиції. Він виділяє «космополітичну» літературу, що є «схрещенням» національних літератур [7, с. 209–216]. Слід визнати, що цю класифікацію поділяють далеко не всі дослідники корінних літератур, особливий спротив вона викликає у представників так званого «радикального жорсткого курсу» літературознавства. Діалог у майже півсторіччя так і не призвів до єдності думки із цього приводу. Так, Джералд Візенор у роботі «Маніфестований художній метод: постіндіанські воїни у дії» (1994) жорстко клеймить означення «індіанський» як термін, що історично запламував себе і якому мають кинути виклик «воїни постіндіанського часу», створюючи літературні твори, що здатні ствердити життєздатність і довговічність корінних людей [16, с. 10–12].

1995 року друкується робота Джеймса Рупперта «Медіація в сучасній прозі письменників корінного походження». Під медіацією дослідник розуміє «артистичну і концептуальну точку зору, достатньо гнучку, що використовує епістемологічну будову індіанської і західної культурних традицій, аби вони могли краще висвітлити і збагатити одна одну» [12, с. 31]. Дослідник висуває припущення, що корінні письменники одночасно пишуть для двох аудиторій – корінної і некорінної. «Із метою просвітити і прояснити, вони використовують одночасно різні культурні коди, та на подальше їхнє здивування значення цих творів буде імпліковано саме читачем, що спромігся перебороти щохвилине й ілюзорне спантеличення перед Іншим» [12, с. 15]. Дослідник доводить, що завдання, яке мають вирішити письменники корінного походження, відрізняється від тих, що лежать перед їхніми білими братами по перу. «У світлі величезних втрат вони мають оповідати історії тих, хто вижили, захищаючи і возвеличуючи ядра культур, що залишилися після катастрофи. <...> Будучи індіанцем по крові чи за досвідом, сучасні американські індіанці мають змішане походження. Старе і обмежене світосприйняття дає дорогу новому, тому письменник має виконати свою роль творця-медіатора» [12, с. 131]. Подібні сентенції викликали бурю протесту з боку критиків індіанського походження.

Роботи Грега Вомака «Червоним по червоному: літературний сепаратизм корінних народів» (1999) і Джеймса Вейва «Щоб люди могли жити» (1997) написані у стилі ідеологічних доктрин бурхливого протистояння між владою і представниками «Червоної сили» 60-х рр. Проте і для них визначення канону

індіанської літератури є наріжним. Так, Вомак переконаний, що мають бути досліджені канони для кожної окремо взятої національної літератури корінних індіанців. У вступі до своєї розвідки він зізнається, що «книга постала з усвідомлення того, що корінна література і критика, що її оточує, має приділяти більше уваги специфічно трайбаліським концепціям» [15, с. 1].

Грег Вомак говорить про важливість порівняльно-історичного методу в дослідженні корінних літератур. «Допоки ми не переповімо всі наші історії, аби створити підґрунтя для нативіської критики у її зв'язку з корінною літературою дев'ятнадцятого сторіччя, постмодерністське прочитання корінних літератур є обмеженим і передчасним» [15, с. 3]. На думку критика, слід спочатку досягнути явище, перш ніж його деконструювати.

Робота Вівера «Щоб люди могли жити» цілком поділяє точку зору Вомака. Вівер наголошує на тому, що «немає жодного сумніву в тому, що світосприйняття є найважливішим джерелом особистісної і колективної енергії та ідентичності. Корінні культури не розділяють сфери сакрального і секулярного, тому їхній світогляд залишається релігійним по суті, торкаючись навіть глибинного самовідчуття особистості та підтримки трайбалізму, що є основою буття та ідентичності. <...> Проте слід знати, що національні релігії, ці утворювачі світогляду й ідентичності, різняться між собою так само, як християнство і буддизм, індуїзм й іудаїзм. Тому говорити про єдиний індіанський світогляд не те що не вірно – науково некоректно» [13, с. 28]. На думку дослідника, письменники в першу чергу мають нести відповідальність перед своєю національною громадою. «Єдина річ, що поєднує всі національні літератури, – це відчуття громади і зобов'язання письменника перед нею» [13, с. 42]. Автор пропонує вживати термін «communitism», що є злиттям двох слів: «community» – громада, і «activism» – активізм. На його думку, головна мета творів індіанської літератури полягає у «зціленні від туги і відчуття перебування у вигнанні на рідній землі, що нині характеризує корінні общини», вона має «допомогти відновити образ індіанця» у свідомості самих індіанців, які відчуваються загубленими у світі після апокаліпсису, що випав на їхню долю» [13, с. 42–45].

Дж. Бручак, який переймався питанням викладання індіанських літератур, поділяв точку зору Вівера щодо важливості сакрального в корінних текстах. «Розглядаючи твори індіанських письменників, написані англійською мовою, ви побачите величезний літературний масив, та якщо приглянетесь до впливу, що його чинять традиційні вірування, ви зрозумієте, що споглядаєте лише вершечок айсберга. Існує міцний зв'язок між тим, що західний світ іменує «минулий» і «теперішній час», багато які з корінних мов зовсім інакше трактують поняття «час» порівняно з тим, як цей концепт трактується англійською. Так само відрізняється і трактування часу в багатьох сучасних творах індіанських письменників. Наступність є надзвичайно важливим словом для мене в інтерпретації корінних текстів» [2, с. 5]. Письменник переконаний, що індіанську літературу слід досліджувати так само поглиблено, як і, скажімо, англійську, коледжі мають пропонувати спецкурси, присвячені дослідженню виключно авторів-ірокезів або ж суто одного автора, скажімо Момадея, на зразок того, як вивчається творчість Шекспіра

У 1999 р. друкується робота Сюзан Беррі Брілл де Рамірес «Сучасна література американських індіанців і усна традиція», де доводиться, що критики корінної літератури мають уникати

спроб спотворити значення текстів в угоду європейським критичним теоріям. Рамірес переконана, що під час аналізу текстів мають бути враховані ті аспекти літературної роботи, якими раніше займалися тільки фольклористи, лінгвісти й антрополози. На думку дослідниці, «багато хто з літературних критиків, що вивчають літературу американських індіанців, змушені або вибирати щось із наявного комплексу засобів літературної критики, що пропонується західною традицією, або боротися з неадекватністю цієї критичної теорії по відношенню до літератури корінних жителів континенту та використовувати їх «умовно», усвідомлюючи їхню неадекватність» [11, с. 7].

Розвінчуванню індіанських стереотипів, нав'язаних білою культурою, присвячена робота Деніела Френсісі «Уявний індіанець. Індіанські образи в культурі Канади» (1992). Автор проаналізував витоки образу «зникаючого дикуна», що посів чільне місце в мистецьких і літературних творах, а потім і в кінообразах Канади, починаючи з XVII ст. Франсіс іронічно зауважує, що «якби індіанці і насправді зникали, то в них на це пішло аж занадто багато часу. Передбачення почалися з Пола Кейна у 1850-х і повторювалися науковими авторитетами у 1930-х. Проте корінні люди продовжували існувати і в 1920-х. Для тих, кого це питання справді цікавило, було очевидним, що їх кількість навіть збільшувалася. Але образ зникаючого індіанця був аж занадто привабливим, щоб від нього ось так просто відмовитися. Особливо він імпонував сентиментальним особам, яким подобалося упиватися відчуттям провини й усвідомлювати, що вони безсилі щось заподіяти» [6, с. 57]. Скотт Вікурс у розвідці «Ідентичність корінних народів: від стереотипів до архетипів у мистецтві і літературі» (1998) розкрив мистецькі прийоми, завдяки яким у суспільній свідомості було створено розтиражовані образи «поганого» і «доброго» індіанця. За декілька років цю ідею підхопив і розвинув Гаррі Браун у роботі «Привиди індіанця Джо. Індіанські полукровки в американському письменстві» (2004). На лаві «підсудних» опинилися найбільш визначні класичні твори американської літератури, серед яких були «Пригоди Тома Соєра» Марка Твена, «Останній із могікан» Фенімора Купера, «Хобомок» Лідії Чайлд. Браун у своєму доробку дотепно демонструє, як письменники майстерно використовували міф про чистоту крові і нижчість осіб із змішаною кров'ю для виправдання беззаконь по відношенню до індіанців після переселення їх у резервації.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що якщо в сімдесятих критична думка радше фіксувала й описувала наявність літератури корінних націй континенту, то кінець дев'яностих позначений осмисленням не тільки необхідності створити критичну теорію, що найбільше відповідала б потребам вказаної літератури. У цьому зв'язку виникла потреба критично переглянути стереотипи, нав'язані мейнстрімною культурою щодо індіанців. Із завданням блискуче справилися автори згаданих вище робіт.

Література:

1. Allen Paula Gunn. *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions*. Boston : Beacon Press, 1986. 311 p.
2. Bruchac Joseph. *Four Directions: Some Thoughts on Teaching Native American Literatures*. *Studies in American Indian Literatures*. 1991. Vol. 3. № 2. P. 2–7.
3. Cook-Lynn Elizabeth. *Literary and Political Questions of Transformation: American Indian Fiction Writers*. *Wicazo Sa Review*. 1995. Vol. 19. № 1. P. 46–51.

4. Cook-Lynn Elizabeth. Why I Can't Read Wallace Stegner and Other Essays. University of Wisconsin Press, 1996. 176 p.
5. Cox James H., Justice Daniel Heath. Introduction: Post-Renaissance Indigenous American Literary Studies. *The Oxford Handbook of Indigenous American Literature* / Ed. by James H. Cox & Daniel Heath Justice. Oxford : Oxford University Press, 2014. P. 1–14.
6. Francis Daniel. The Imaginary Indian. The Image of the Indian in Canadian Culture. Vancouver, B.C., 1992. 258 p.
7. Krupat Arnold. The Voice in the Margin: Native American Literature and the Canon. Berkeley : University of California Press, 1989. 259 p.
8. Ortiz Simon J. Towards a National Indian Literature: Cultural Authenticity in Nationalism. *MELUS: Multiethnic literatures of the United States*. 1981. Vol. 8. P. 7–12.
9. Owens Louis. Other Destinies: Understanding the American Indian Novel. Norman : U of Oklahoma Press, 1992. 291 p.
10. Sarris Greg. Keeping Slug Woman Alive: A Holistic Approach to American Indian Texts. Berkeley : University of California Press, 1993. 222 p.
11. Ramirez Susan Berry Brill de. Contemporary American Indian Literatures and the Oral Tradition. Tucson : University of Arizona Press, 1999. 259 p.
12. Ruppert James. Mediation in Contemporary Native American Fiction. Norman : U of Oklahoma Press, 1995. 174 p.
13. Weaver Jace. That the People Might Live. American Literatures and Native Community. New York : Oxford University Press, 1997. 240 p.
14. Womack Craig S. Red on Red: Native American Literary Separatism. Minnesota : University of Minnesota Press, 1999. 336 p.
15. Womack Craig S. A Single Decade. Book-Length Native Literary Criticism between 1986 and 1997. *Reasoning Together: The Native Critics Collective*. Ed. by Craig S. Womack, Daniel Heath Justice & Christopher B. Teuton. Norman : University of Oklahoma Press, 2008. P. 3–104.
16. Vizenor Gerald. Manifest Manners: Postindian Warriors of Survivance. Hanover : Wesleyan U P, 1994. 199 p.

Шостак О. Г. История исследований коренных литератур Северной Америки в последней четверти XX ст.

Аннотация. Статья посвящена анализу исследований, посвященных коренным литературам Северной Америки в последней четверти XX ст. В этот период автохтонная литература начала бурно развиваться, что потребовало критически пересмотреть индейские стереотипы, навязанные мейнстримной культурой.

Ключевые слова: американские индейцы, первые нации Канады, коренная литература Северной Америки, индейский литературный канон, литературный национализм коренных народов, идентичность.

Shostak O. Development of Native American Critical Thoughts during the last quarter of the 20th century

Summary. Article analyses the development of Native American critical thoughts during the last quarter of the 20th century, a period of time when Indigenous literature fought for its place in American National canon.

Key words: American Indians, first nations of Canada, indigenous literature in North America, literary canon, literary nationalism of indigenous peoples, identity.